

Årsredovisning 2025

VA-samarbetet

Året som gått

Fokus under 2025 har varit att slutföra VA-plan Åland samt projektet med inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät. Projektet med digital vattenmätning har fortsatt och beslut togs om att det även fortsätter under kommande år.

En workshop hölls gällande kompetensförsörjning och organisation som resulterade i en skrivelse till landskapsregeringen om det finns en möjlighet till att starta en yrkesutbildning inom vattentjänster. Information om kompetensbehov och vilka typer av utbildning som behövs skickades också till studievägledare vid Ålands gymnasium och arbetsförmedlingen. Ett beslut om att delta i Jobbchansen 2026 togs också för att marknadsföra jobb inom VA-branschen.

Ett projekt gällande digitalisering av VA-ledningsdata påbörjades och en projektgrupp tillsattes i slutet av året. Däremot ett Central Baltic projekt om VA-rådgivning blev tyvärr inte av på grund av för få resurser.

En VA-skola hölls under hösten 2025 med fokus på investeringar och VA-taxa. Syftet var att ge beslutsfattare ökad förståelse för VA-frågor och det stora investeringsbehovet som finns och hur kopplingen är till VA-taxorna.

Övriga frågor som diskuterats i VA-samarbetet har varit ansvarsgränser, nya krav på provtagningar av hushållsvatten, kommunikation i läckagesituationer samt Ålands Vattens fakturering av vattenavgifter till kommunerna.

Sofie Dahlsten

VA-utvecklare/koordinator VA-samarbetet
Ålands Vatten

VA samarbetet

Bakgrund

VA samarbetet började som ett samprojekt för att ta fram en VA plan för Åland 2018. Deltagande kommuner och Ålands Vatten beslutade därefter att fortsätta samarbetet även efter projektets slut. Ålands Vatten fungerar som huvudman för samarbetet och deltagande kommuner ingår i en styrgrupp som beslutar om vilka samarbetsfrågor och projekt man ska arbeta med. Ordförande är Ålands Vattens VD och koordinatör för VA samarbetet är Ålands Vattens VA-utvecklare
12 kommuner, Ålands Landskapsregering och Norra Ålands avloppsvatten deltar i samarbetet. Nya medlemmar i VA-samarbetet från 2025 är Bocknäs Vatten och Ålands Landskapsregering.

Under 2025 träffades styrgruppen 11 gånger inklusive en workshop gällande kompetensförsörjning och organisation.

Typ av möte	2023 (antal möten)	2024 (antal möten)	2025 (antal möten)
VA samarbetets styrgruppsmöten	9	11	11
Workshop	1	1	1
VA-skola för förtroendevalda	0	1	1

Information och Kommunikation

Information och kommunikation gällande VA frågor sker kontinuerligt, men behöver bli bättre framför allt kommunicera vad VA sektorn gör, vad kunden får för pengarna, skapa acceptans och förståelse för kostnader kopplade till vatten och avlopp både nu och i framtiden.

VA-skola för beslutsfattare

Under 2025 ordnades en VA-skola för beslutsfattare. Informationen innehöll:

- Vad är vatten och avlopp och hur är det organiserat på Åland
- Utmaningar och förutsättningar, klimat, miljö, beredskap, dagens VA-system, lagstiftning.
- Kostnader VA, drift och investeringar, hur ser det ut? Vilka behov baserat på Prognos 2050?
- Paneldiskussion- frågor och svar om framtidens VA på Åland
Moderator: Sölve (Ålands Vatten). Deltagare: Aron Lundström (Finström), Hasse Skaag(Föglö), Gunnar Westling(Landskapsregeringen), Fredrik Karlsson (Mariehamn).

VA-skolan uppskattades och det finns en plan att hålla dessa tillfällen årligen.

Information om vattentjänster och vattenkvalitet.

I och med införlivande av EUs dricksvattendirektiv tog VA-samarbetet fram en gemensam information om vattentjänster och vattenkvalitet för dricksvatten för hela Åland som finns samlad på Ålands Vattens hemsida och uppdelad i tre delar:

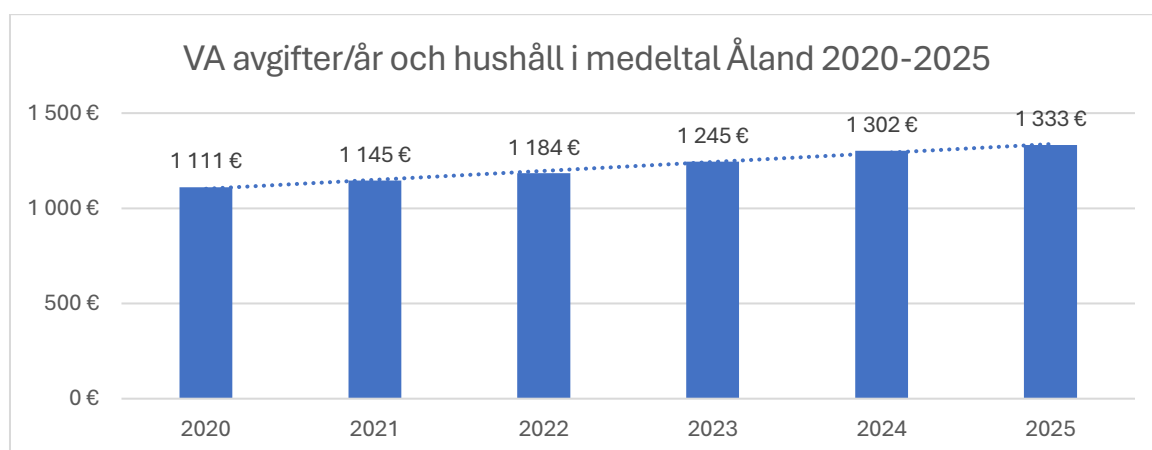
- Information om vattentjänster och hållbar vattenanvändning
- Information om vattenkvalitet
- Information om enskilt vatten

Informationen delas med alla kommuner på Åland som kan länka till Ålands Vattens hemsida.

Sammanställning av statistik

VA-taxor

VA-taxorna har ökat de senaste åren. Det kan härledas till ökade krav på hantering av vatten och avlopp vilket ökat kostnader för reningsprocesser, renoveringar, investeringar och anpassningar till lagstiftning. Det finns behov av att höja taxorna ytterligare de kommande åren för att täcka framtidens stora behov av investeringar inom vatten och avlopp.

Figur 1 Taxerapporter för åren 2021–2025 finns på Ålands vattens hemsida: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-taxor>

Övriga nyckeltal

Inom VA-samarbetet sammanställs även övriga nyckeltal och det pågår ett utvecklingsarbete för sammanställning av nya typer av rapporter.

Från VA-planens nuläge finns en sammanställning av några nyckeltal.

VA-Åland	2016	2022	2024
Omsättning	7 000 000 €	8 900 000 €	N/A
Dricksvattenproduktion	2 400 000 m ³	2 609 000 m ³	2 555 400 m ³
Omätt vatten	19,47 %	26,92 %	22,36 %
Dricksvattenledningar	620 km	1292 km	1300 km
Anslutning till dricksvatten	85 %	90 %	91 %
Anslutning till avloppsnät	N/A	46 %	48 %
Avloppsvatten	2 700 000 m ³	2 400 000 m ³	N/A

Inläckage i avloppsvatten	48 %	N/A	N/A
Avloppsledningar	380 km	443 km	443 km
Dagvattenledningar	N/A	90 km	90 km
Enskilda avlopp	8 600 st	N/A	N/A
Avloppspumpstationer	N/A	395 st	395 st

Tabell 1. Några nyckeltal som tagits fram under åren 2016,2022, 2024.

Några andra nyckeltal är ekonomi där det finns en sammanställning baserat på kommunernas bokslut 2024. Under VA-skolan för förtroendevalda visades diagram som visar på att det saknas kostnadstäckning i flera kommuner under vanlig drift. Läger man på investeringskostnaderna så minskar kostnadstäckningen i de allra flesta kommuner.

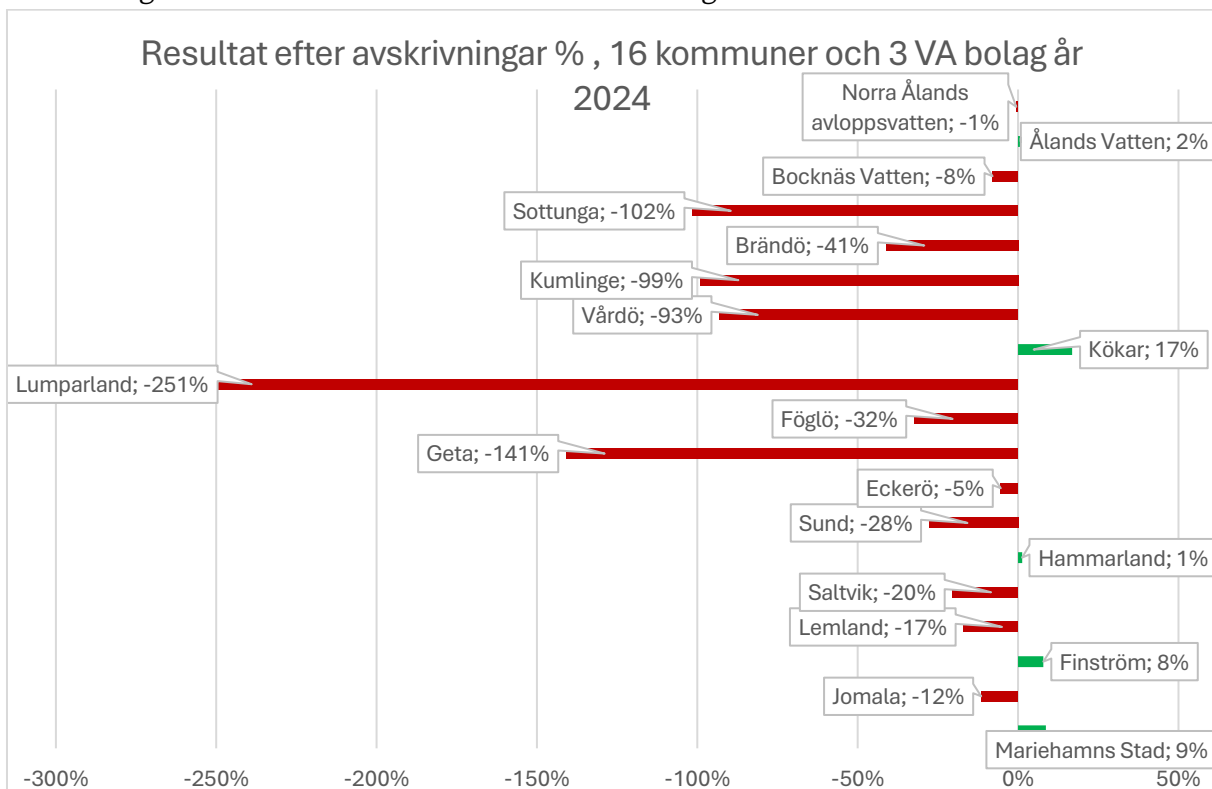

Diagram 1. Diagrammet visar på kommunernas resultat för VA baserat på intäkter, kostnader och investeringar i bokslut 2024.

Beredskapsfrågor

I tanke på världsläget och klimatförändringar behöver vatten- och avloppsförsörjningen på Åland vara bättre rustat för störningssituationer. Under året har det diskuterats i VA samarbetet hur man gemensamt kan arbeta med dessa frågor, både lokalt och med Finland. Den enskilt mest angelägna förändringen som behövs är ny lagstiftning på Åland som tydliggör vad, hur och vem som ska göras.

Utbildning och omvärldsbevakning

- Webinarium om mätteknik
- Webinarium om avloppsdirektivet.

- Webinarium om nödavlopp
- Användarträff digitala vattenmätare (Kamstrup).
- VA-mässa i Göteborg

VA-samarbetet har påbörjat ett samarbete med Ålands näringsliv och Ålands yrkesgymnasium för att få kontinuitet med utbildningar för Vattenarbetskortet (vattenhygienpass). Vattenarbetskortet är ett krav för alla som arbetar med dricksvatten och måste förnyas vart 5:e år.

Nya medlemmar i VA-samarbetet

Från 2025 är nya medlemmar Ålands Landskapsregering och Bocknäs Vatten.

Nu är det endast 4 kommuner och eventuellt några mindre vattenandelslag som saknas i VA-samarbetet innan det har full täckning för hela VA-Åland. Arbetet fortsätter kontinuerligt med att få med alla aktörer i samarbetet.

Kompetensförsörjning

Under året sammanställdes behovet av kompetens inom VA-sektorn på Åland inom en period av 5-7 år. Det konstaterades att det är pensionsavgångar på gång och det är svårt att rekrytera rätt kompetens. Ökade lagstiftningskrav kommer också medföra ökad kompetens inom VA.

VA-samarbetet skickade en skrivelse till landskapsregeringen om det finns en möjlighet att ta fram en yrkesutbildning inom vattentjänster. VA-samarbetet sammanställde också information om vilka typer av utbildningar som unga studerande bör välja om de vill jobba inom VA. Informationen skickades till Ålands gymnasiums studievägledare samt till arbetsförmedlingen.

Övrigt

Under året genomfördes ett examensarbete gällande Enskilda avlopp, med fokus på lagstiftning och riktlinjer. En högskolepraktikant genomförde en energiutredning på Bocknäs Vattens vattenverk.

Projekt

VA-samarbetets arbete genomförs genom en projektplan som godkänns av styrgruppen.

Uppföljning av projektplan 2025 VA-samarbetet		jan-25	feb-25	mars-25	apr-25	maj-25	juni-25	juli-25	aug-25	sep-25	okt-25	nov-25	dec-25	Kommentarer
1	Digital vattenmätning och läcksökning													Beslut att del 3 fortsätter 2026
2	Cirkulering av näringsämnen													cirkulering av avloppsvatten
3	Digitalisering av VA-ledningsdata													projektledare, PG start sept/okt
4	Inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät													
5	Digitalisering av avloppspumpstationer													
6	VA information till beslutsfattare och kommunbesök													VA skola i nov
7	Årliga rapporter, taxestatistik, nyckeltal													Saknas en del statistik för VA nyckeltal för sammanställning
8	Revidering av VA-plan Åland													invänta gk från kommuner därefter hantering LR
9	Delta i arbetet med VA-tjänstlag													Underlag från finska vattentjänstlagen samlad. Under hösten påbörja samarbete med LR
10	Materialvalspolicy													Vilande projekt
11	Information om vattentjänster och hållbar vattenanvändning													andra delen av året, fokus på hållbar vattenanvändning
12	Delta i arbetet med vattenförsörjningsplan för Åland													Delgett LR uppgifter till plan.
13	Framtagande av en nödvattenplan													Sommarjobbaren samlat in nödvattenplan från ett antal kommuner
14	Kompetensförsörjning och fortbildningar													Projekt utanför plan. Personalstatistik inom VA, yrkesutbildning vattentjänster, vattenarbetskort. VA mässa oktober
15	Utredning EA													Exjobbare utredde behov av ny lagstiftning EA
16	Utredning energieffektivisering Bocknäs Vatten													Högskolepraktikant utrett energieffektivisering av Bocknäs vattenverk
17	Organisation													Diskussion om organisation, workshop feb. Invänta VA plan innan nästa workshop
18	Ansvarsgränser, lagstiftning													Diskussion om behov av ändringar i lagstiftning, enhetliga tolkningar
19	VA rådgivningsfunktion													Förslag till EU projekt med Norrtälje, VA styrgruppen beslutade att inett detta pga för få resurser.
20	Nya krav på provtagning av hushållsvatten, information													Information i VA samarbetet om nya krav på provtagning av hushållsvatten, påminnelse
21	Avloppsfrågor													Avloppslednings konsekvenser, utbyggnad Lotsbroverket, ny avloppsledning Jomala, utredningar tillskottsvatten mm
	pågående													
	avslutat													
	vilande													

Under året har 3 större projekt fått mest fokus: revidering av VA-plan, digital vattenmätning och inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät. Några projekt genomfördes och avslutades i början av året och några projekt är vilande. Ett projekt startades under hösten.

Projektet leds av en projektgrupp med deltagare både inom och utanför VA-samarbetet beroende på projekt.

Projekt	Antal projektgruppsmöten 2023	Antal projektgruppsmöten 2024	Antal projektgruppsmöten 2025
Digital vattenmätning	5	18	10
Inventering avloppspumpstationer & ledningsnät	0	10	6
Revidering VA-plan	8	17	10
Cirkulation näringsämnen	3	3	1
Digitalisering av VA-ledningsdata	0	0	3
	16	48	30

Revidering av VA plan Åland

Projektgrupp: Sofie, Gunnar, Christian

Arbetet med att revidera VA plan Åland från 2018 påbörjades under hösten 2023, under 2024 togs planen fram och skickades på remiss. Fokus var framför allt VA-åtgärdsplanen. Under 2025 hanterades remisser och skickades ut på nytt till kommunerna för godkännande. I slutet av året hade nästan alla beslut från kommunerna kommit in, de sista inkom i början av 2026. Efter godkännande av kommuner skickas VA-planen till Ålands landskapsregering för behandling.

VA-planen är uppdelad i fyra delar. VA-policyn (del 1) beskriver strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. VA-översikten (nuläget, del 3) tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplanen (del 2). VA-prognos 2050 (del 4) är branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland

Vattenmätarprojekt

Projektgrupp: Sofie, Stefan K, Stefan P, Allan, Dan, Hasse, Aron, Erik
Sakkunniggrupp: Ralf, Fredrik, Staffan, Thomas E

Installation av digitala vattenmätare ska ge kommunerna bättre kontroll av flöden, enklare avläsning och överföring till ekonomiprogram samt ge nya möjligheter till att upptäcka vattenläckage. Under 2022–2023 installerades 8 områdesmätare på vissa kommunala ledningssträckor. Under 2024 har det tagits fram pilotområden hos åtta parter där det installerats 550 hushållsmätare och 1 områdesmätare. En upphandling av installationsentreprenörer resulterade i 3 olika entreprenörer som genomför installationerna.

Projektgruppen tog fram förslag till riktlinjer för vattenmätare och mätarplatser. Riktlinjerna har godkänts av VA-samarbetets styrgrupp. Därefter är det upp till varje kommun/andelslag att arbeta in riktlinjerna i sina egna regler. Under 2025 har ytterligare drygt 600 vattenmätare samt 5 områdesmätare installerats. Projektgruppen har arbetet med att använda hjälpprogrammet Leak detector mer nu när det finns drygt 1100 digitala mätare i systemet. Det har också diskuterats kommunikation vad gäller läckor samt generell information till kunder. Information om projektet uppdateras på Ålands Vattens hemsida/VA-samarbetet.

Resultaträkning vattenmätarprojekt 2025

	Budget 2025	Bokslut 2025
Intäkter		
Fakturor till kommuner	235 800,00	187 803,56
LR stöd	-	20 161,31
Mätare på lager	-	10 181,61
	235 800,00	218 146,48
Kostnader		
Inköp mätare	143 400,00	170 907,05
övriga inköp	-	
Installationstjänster	62 400,00	28 055,82
Utbildning	-	1 648,47
Övrigt (annonser,licens)	30 000,00	20 308,36
svensk moms		- 7,08
överföringsbokning		- 2 766,14
	235 800,00	218 146,48
Resultat	0	0

Inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät

Projektgrupp: Sofie, Allan, Dina, Staffan, Andreas, Stefan K

En inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät för att lokalisera problem med tillskottsvatten har pågått från 2024 och avslutades under året. Projektet har resulterat i en rapport med sammanställda problem för olika avloppspumpstationer och ledningsnät samt förslag till åtgärder. Rapporten ska kunna användas som beslutsunderlag i kommunerna

inför investeringsbudgetprocesser. Information om projektet fick en del mediabevakning under sommaren 2025.

Resultaträkning avloppsprojekt 2024–2025

Intäkter	Budget	Bokslut 2025
LR stöd	100 000,00	100 000,00
Kostnader		
Köpta tjänster	100 000,00	104 668,69
överföringsbokning		- 4 668,69
Resultat	0 -	0 -

Arbetsgruppen för cirkulation av näringsämnen

Arbetsgrupp: Sofie, Tomas M (Lotsbroverket), ÅTH, Hushållningssällskapet, Svinryggen, Jordbruksbyrån, Producentförbundet

Arbetsgruppen omvärldsbevakar och diskuterar förslag till projekt för cirkulation av näringsämnen. Aktuella ämnen som diskuterats är cirkulering av slam till biokol och cirkulering av avloppsvatten till bevattning.

Projekt digitalisering av VA ledningsnät

Projektgrupp: Sofie, Aron, Andreas, Stefan P, Stefan S

Sakkunniggrupp: Johanna (LR), Mats (LR), Monika (Mariehamn), Staffan (Mariehamn), Andreas (Ålands Vatten)

Digitalisering är ett viktigt verktyg för att strukturera VA infrastruktur. Projektet innebär att information om alla VA-ledningar och övriga VA-anläggningar förs in i landskapets gemensamma GIS databas. När allt material är samlat kan det användas som ett gemensamt planeringsverktyg för vatten och avlopp. För att kunna dela materialet så togs ett datadelningsavtal mellan kommunerna och landskapet som nu alla parter skrivit under.

Projektgruppen inledde projektet under hösten 2025 och det första beslutet är att komma överens om ett gemensamt databasschema.

Digitalisering av avloppspumpstationer

Syftet med projektet är att eliminera risker för bräddningar av avloppsvatten särskilt till känsliga vattendrag, vattentäcker och badstränder. Målet med projektet är att investera och installera moderna styr- och övervakningssystem för avloppspumpstationer.

Projektet har inte påbörjats, men Finströms kommun har upphandlat ett scada system och likaså Saltviks kommun. Erfarenheterna från dessa två kommuner kan bereda väg för att aktivera projektet.

Materialvalspolicy

Syftet med projektet är att utreda och ta fram ett förslag till materialvalspolicy för att skapa förutsättningar för gemensamma inköp och utbyten av komponenter inom VA sektorn på Åland.

Projektet är ej påbörjat.

Delta i arbetet med VA-tjänstlagen

VA-samarbetet är referensgrupp till landskapets arbete med ny VA-lagstiftning. Under 2025 diskuterades ny lagstiftningen på ett antal styrgruppsmöten. Arbetet kommer intensifieras under 2026.

Resultaträkning VA-samarbetet 2025

	Budget 2025	Bokslut 2025
Fasta medlemsavgifter	21 500	21 500
Rörliga medlemsavgifter	81 684	72 371
Stöd	0	0
Personalkostnader	-77 184	-75 049
Köpta tjänster	-14 000	-6154
Övriga rörelsekostnader	-12 000	-12 668
Resultat	0	0